DZIEKANAT
Wydziału Historycznego UJ
wpłynęło 13.06.2023

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Kinga Migalska

MUZEA JUDAISTYCZNE ZORGANIZOWANE W SYNAGOGACH W POLSCE W LATACH 1945-1989 - HISTORIA, TERAŹNIEJSZOŚĆ, PERSPEKTYWY

Praca doktorska napisana pod kierunkiem dra hab. Stefana Gąsiorowskiego, prof. UJ

data przygotowania streszczenia: 8.06.2023 r.

Temat niniejszej dysertacji uzupełnia lukę w dotychczasowych badaniach nad stanem zachowania i procesem rewaloryzacji synagog w Polsce po zakończeniu II wojny światowej. Przedmiotem przeprowadzonych badań jest siedem budynków znajdujących się w powojennych granicach Polski, które przed wojną służyły gminom żydowskim, a pomiędzy 1945 a 1989 rokiem zostały przekształcone w cztery muzea i częściowo przeznaczone na przestrzenie dla ekspozycji judaistycznych. Są to: Stara Synagoga w Krakowie (Oddział Dziejów i Kultury Żydów Muzeum Historycznego Miasta Krakowa), Wielka Synagoga i beit ha-midrasz w Tykocinie (Oddział Muzeum Okręgowego w Białymstoku), synagoga w Łańcucie (Oddział Muzeum-Zamku w Łańcucie) oraz Wielka i Mała Synagoga oraz beit ha-midrasz we Włodawie (Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego we Włodawie). Muzea te nie stanowią jednorodnej grupy i oprócz łączących je trzech cech: charakteru siedziby (wszystkie cztery zostały umiejscowione w zabytkowych synagogach), czasu utworzenia (wszystkie powstały po II wojnie światowej, ale przed upadkiem komunizmu w Polsce) i rodzaju działalności (wszystkie cztery jeszcze przez 1989 rokiem przynajmniej częściowo poświęciły swoją działalność wystawienniczą i edukacyjną tematyce żydowskiej) różni je cały szereg aspektów. Pod względem przebiegu działalności, ścieżki rozwoju, sieci kontaktów oraz wpływu tych instytucji na społeczność lokalną każde z badanych muzeów stanowi osobny przypadek.

Celem niniejszej pracy jest określenie, dlaczego badane synagogi i domy modlitwy zostały przekształcone w muzea judaistyczne i w jakich okolicznościach do tego doszło, przedstawienie historii rozwoju tych instytucji, w tym źródeł pozyskania i rozwoju posiadanych przez nie kolekcji judaików, a także określenie ich miejsca w kontekście szeroko rozumianych przemian jakie nastąpiły w Polsce po 1989 roku. Zawarty w tytule pracy podtytuł *Historia, teraźniejszość, perspektywy* pozwolił objąć badaniami szeroki zakres chronologiczny, rozpoczynający się w momencie utworzenia pierwszej z badanych instytucji – muzeum w Starej Synagodze w Krakowie – i poprowadzić je do czasów współczesnych. Szczególny nacisk położony został na

analizę działalności omawianych muzeów w okresie PRL-u, jako że jest to okres najmniej dotychczas przebadany pod kątem istnienia i rozwoju muzealnictwa judaistycznego w Polsce.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii i aneksu, w którym zamieszczone zostały spisy wystaw organizowanych w badanych muzeach, wykresy przedstawiające frekwencję w tych instytucjach oraz bogaty materiał fotograficzny. W pierwszym rozdziale scharakteryzowana została demografia, sytuacja prawna i społeczna oraz stan posiadania mniejszości żydowskiej w Polsce po II wojnie światowej. Trzon pracy stanowi rozdział drugi, w którym będące głównym przedmiotem badań cztery muzea judaistyczne zostały scharakteryzowane pod kątem ich działalności: kolekcjonerskiej, wystawienniczej, naukowej, edukacyjnej i w zakresie upowszechniania wyników prowadzonych badań a także tego, jaką rolę muzea te odegrały w przestrzeni miasta i w życiu lokalnych społeczności. Trzeci rozdział poświęcono kwestii tworzenia, rozwoju i realizacji idei muzeum judaistycznego w powojennej Polsce oraz identyfikacji stanu zachowania żydowskiego dziedzictwa materialnego w postaci obiektów kultu, cmentarzy, pomników i znajdujących się w polskich muzeach zbiorów judaików. Czwarty rozdział zawiera przedstawienie rozwoju badanych muzeów judaistycznych w Polsce na tle wydarzeń historycznych 2. połowy XX i początku XXI wieku, analizę porównawczą schematów działania przyjętych przez te muzea oraz rolę wspomnianych instytucji w zachowaniu i popularyzacji wiedzy o dziejach i kulturze Żydów w powojennej Polsce. Całość zamyka charakterystyka działalności prowadzonej przez badane muzea współcześnie oraz prognoza kierunków w jakich ta działalność może podążyć w przyszłości.

Kinga Lejzak

DZIEKANAT
Wydziału Historycznego UJ
wpłynęło 13.06.2023

Abstract of the doctoral dissertation

Kinga Migalska

JUDAISTIC MUSEUMS CREATED IN SYNAGOGUES IN POLAND BETWEEN YEAR 1945 AND 1989 - HISTORY, PRESENT, PERSPECTIVES.

Doctoral dissertation written under the supervision of Dr Stefan Gąsiorowski, Professor of Jagiellonian University

8.06.2023

This dissertation fills the gap in the current research on the state of preservation and restoration of synagogues in Poland after World War II. The subject of the research are seven buildings located within the post-war borders of Poland, which served Jewish communities before the war, and between 1945 and 1989 were transformed into four museums and partly used as spaces for Judaic exhibitions: Old Synagogue in Kraków (branch of Historical Museum of the City of Kraków), Great Synagogue and beit ha-midrash in Tykocin (branch of the Regional Museum in Białystok), synagogue in Łańcut (branch of the Castle Museum in Łańcut), Great and Small synagogues and beit ha-midrash in Włodawa (Museum of the Łęczyńsko-Włodawskie Lakeland Museum in Włodawa). These museums share three features: the nature of the place (all four were located in historic synagogues), the time of establishment (all of them were established after World War II, but before the fall of communism in Poland) and the type of activity (before 1989 their exhibition and educational activities were at least partially dedicated to Jewish topics). At the same time, they differ in terms of the course of their activity, path of their development, network of contacts and the impact these institutions have had on local communities.

The purpose of this dissertation is to determine why and in what circumstances the examined monuments were transformed into Judaistic museums, to present the history of the development of these institutions (including the sources of obtaining and development of their collections of Judaica), as well as to determine their place in the context of political and social changes that occurred in Poland after 1989. The subtitle *History, Present, Perspectives* included in the title of this dissertation made it possible to cover a wide chronological scope of the research, starting with the creation of the first of the studied institutions - the museum in the Old Synagogue in Krakow - and lead it to modern times. Simultaneusly the particular emphasis has been placed on the analysis of the activities of the discussed museums in the time of the existence of People's

Republic of Poland, as this is the period that has been the least studied so far in terms of the existence and development of Judaistic museology in Poland.

The dissertation consists of an introduction, four chapters, a conclusion, a bibliography and an annex, which includes: lists of exhibitions organized in the examined museums, charts presenting the number of visitors in these institutions, as well as extensive iconographic material. The first chapter describes the demographics, legal, social and property situation of the Jewish minority in Poland after the Second World War. In the second chapter, four Judaistic museums, which are the main subject of the research, are characterized in terms of their collecting, exhibition, scientific and educational activities, as well as the role which these museums played in their urban landscapes and in the life of local communities. The third chapter is devoted to the issue of creating, developing and implementing the idea of a Judaistic museum in post-war Poland and identification of the state of preservation of Jewish material heritage in the form of places of worship, cemeteries, monuments and collections of Judaica located in Polish museums. The fourth chapter presents the development of the examined Jewish museums in Poland presented in the context of the historical events of the second half of the 20th century and the beginning of the 21st century, as well as the comparative analysis of the methods of operation adopted by these museums and the role of these institutions in preserving and popularizing knowledge about the history and culture of Jews in post-war Poland. The analysis ends with the characteristics of the activities currently conducted by the discussed museums and the forecast of the directions in which these activities may go in the future.

Cinzia Rigoli